

Poznań, dnia 22 września 2025 roku

dr hab. prof. UAM Andrzej Jarocho
Zakład Postępowania Cywilnego
Wydział Prawa i Administracji UAM w Poznaniu

R E C E N Z J A
ROZPRAWY DOKTORSKIEJ
zatytułowanej
„Rygor natychmiastowej wykonalności wyroków
jako mechanizm zwiększający efektywność postępowania cywilnego”
przygotowanej przez Panią mgr Natalię Oślizło-Doskocz

Niniejszą recenzję sporządzam w związku powołaniem mnie przez Radę Naukową WSPiA Rzeszowskiej Szkoły Wyższej w postępowaniu o nadanie stopnia doktora Pani mgr Natalii Oślizło-Doskocz na recenzenta Jej rozprawy doktorskiej pt. „**Rygor natychmiastowej wykonalności wyroków jako mechanizm zwiększający efektywność postępowania cywilnego**”, przygotowanej pod kierunkiem Promotora w osobie Pana prof. dr hab. Macieja Mulińskiego.

Zapoznałem się z treścią rozprawy i poniżej przedstawiam moją jej recenzję, na podstawie której doszedłem do wniosku, że **recenzowana rozprawa spełnia wymagania przewidziane dla rozpraw doktorskich, i może być podstawą do dalszych stadiów przewodu doktorskiego.**

1. [Tematyka recenzowanej rozprawy doktorskiej].

Aktywność podejmowana przez uczestników postępowania cywilnego jest działaniem celowym, nakierowanym na udzielenie ochrony prawnej podmiotowi legitymowanemu, poprzez urzeczywistnienie konkretnej normy prawnej w celu załatwienia sprawy cywilnej, która może polegać na rozstrzygnięciu sporu i wydaniu orzeczenia kończącego sprawę. Działanie to jest prawnie zorganizowane i odbywa się w oparciu o procedury i zasady określone w przepisach prawa, poczynając od Konstytucji RP oraz kodeksu postępowania cywilnego. Przepisy prawa definiują status prawny podmiotów postępowania oraz określają ich kompetencje i obowiązki w postępowaniu. W szczególności to z Konstytucji płynie umocowanie dla sądów do rozpoznawania spraw i wydawania wiążących dla stron i osób trzecich orzeczeń.

Ale, jak to zostało słusznie dostrzeżone w doktrynie postępowania cywilnego, *autorytet wymiaru sprawiedliwości nie może (...) wynikać wyłącznie z konstytucyjnej pozycji trzeciej władzy oraz przekonania, że jej przedstawiciele realizują misję publiczną, której efektów nie sposób wartościować. W dzisiejszej dobie podstawą autorytetu organów władzy publicznej – w tym wymiaru sprawiedliwości – jest jakość i efektywność działania¹.*

Postępujący rozwój cywilizacyjny, nowe możliwości technologiczne, ich powszechna dostępność oraz związana z tym szybkość i zakres rozprzestrzeniania się informacji sprawiają, że zwiększa się

¹ K. Flaga – Gieruszyńska: *Szybkość, sprawność i efektywność postępowania cywilnego – zagadnienia podstawowe*, Zeszyty Naukowe KUL nr 3/2017, s. 5.

natychmiastowej wymagalności. Wypowiedzi przedstawicieli doktryny są zgodne w tym zakresie, a podkreśla się w nich, że *natychmiastowa wykonalność orzeczeń co do istoty sprawy w procesie cywilnym pełni doniosłe funkcje we współczesnym obrocie prawnym. W ujęciu ogólnym umożliwia powodowi niezwłoczne wykonanie wyroku lub nakazu zapłaty, a tym samym zaspokojenie dochodzonego roszczenia przed uprawomocnieniem się orzeczenia. Jednocześnie sprzyja usprawnieniu postępowania i przeciwdziałaniu jego przewlekaniu przez pozwanego. Jest zatem instrumentem, który realizuje postulat szybkości i efektywności procesu cywilnego, co ma szczególnie istotne znaczenie w kontekście negatywnego zjawiska przewlekłości postępowań sądowych*⁹.

Wyżej nakreślony ogólny kontekst problematyki efektywności postępowania cywilnego jednoznacznie wskazuje, że wybrana przez Autorkę tematyka Jej rozprawy doktorskiej jest istotna, aktualna i, co równie ważne, wymaga ciągle naukowej analizy. Wcześniej opublikowane opracowania naukowe dotyczące rygoru natychmiastowej wykonalności, a w szczególności znakomite, przywołany już przeze mnie w niniejszej recenzji, doktorat K. Sokólskiej, zatytułowany „*Natychmiastowa wykonalność orzeczeń co do istoty sprawy w procesie cywilnym*”, koncentrują się raczej na dogmatycznoprawnych aspektach instytucji rygoru, natomiast opracowania dotyczące efektywności postępowania cywilnego (np. również przywołane już przeze mnie opracowanie *Efektywność egzekucji sądowej w świetle kolejnej zmiany Kodeksu postępowania cywilnego wprowadzonej ustawą z 9.3.2023 r. pod redakcją K. Markiewicza*, czy publikacja autorstwa Sz. Rożka pt. *Sprawność postępowania cywilnego na tle rozstrzygania spraw spadkowych*, Warszawa 2022) w zasadzie pomijają problematykę związków rygoru natychmiastowej wykonalności z efektywnością postępowania cywilnego.

Zasadne jest zatem przyjęcie, że rozprawa Pani mgr Natalii Oślizło-Doskocz w zakresie tematyki zawartych w niej rozważań, właściwie wpisuje się w potrzeby nauki postępowania cywilnego. Co istotne, prawidłowo identyfikuje doniosłość zagadnienia efektywności postępowania cywilnego w powiązaniu z problematyką jego aksjologii. Ten wątek rozważań w pracy pojawia się wielokrotnie, np. wtedy, gdy Autorka dostrzega, iż aksjologicznym uzasadnieniem dla rygoru natychmiastowej wykonalności jest dążenie do zwiększenia efektywności postępowania cywilnego oraz wzmocnienia gwarancji praw powoda w określonych sytuacjach, co jest zabezpieczane nałożeniem na sąd obowiązku wyważenia sprzecznych interesów stron (s. 31), formułując przy tym słuszną propozycję, aby stosować zasadę proporcjonalności jako narzędzie służące równoważeniu konkurujących ze sobą wartości (s. 30).

Podsumowując, oceniam, że wybrana przez Panią mgr Natalię Oślizło-Doskocz tematyka Jej rozprawy doktorskiej zasługuje na naukowe opracowanie, szczególnie, że jak dotychczas nie doczekała się takiej monograficznej analizy.

2. [Tytuł rozprawy].

Tytuł rozprawy powinien precyzyjnie określać jej ramy badawcze. Jednocześnie jednak powinien sygnalizować główne zagadnienia, których analiza ma być przedmiotem rozprawy.

Zaproponowany przez Doktorantkę tytuł rozprawy, to: „*Rygor natychmiastowej wykonalności wyroków jako mechanizm zwiększający efektywność postępowania cywilnego*”. Wskazuje on, że przedmiotem opracowania będzie instytucja rygoru natychmiastowej wykonalności (co do zasady) oraz jej wpływ (pozytywny) na efektywność postępowania cywilnego. Zatem dwa główne pola badania, to wskazana instytucja postępowania cywilnego w ujęciu teoretycznym (dogmatycznym) oraz

⁹ K. Sokólska: *Natychmiastowa wykonalność orzeczeń co do istoty sprawy w procesie cywilnym*, Warszawa 2023, s. 15.

4. [Tezy badawcze].

Autorka nie wskazuje w sposób skoncentrowany głównych tez badawczych swojej rozprawy, a raczej w różnych miejscach pracy odwołuje się do wynikającej przecież już z tytułu tezy, że rygor natychmiastowej wykonalności wyroków jest mechanizmem zwiększającym efektywność postępowania cywilnego (tak Autorka wskazuje na str. 28, kiedy pisze: „rygor natychmiastowej wykonalności jest środkiem, który wspiera efektywność postępowania cywilnego, a tym samym - efektywność ochrony prawnej”, czy kiedy wskazuje, że „rygor natychmiastowej wykonalności pełni funkcję środka tymczasowej ochrony prawnej, umożliwiającego przymusową realizację nieprawomocnego orzeczenia. Mechanizm ten pozwala na zachowanie równowagi pomiędzy szybkością postępowania, efektywną ochroną interesów powoda a koniecznością zabezpieczenia praw procesowych pozwanego. Rygor natychmiastowej wykonalności jest środkiem, który wspiera efektywność postępowania cywilnego, a tym samym - efektywność ochrony prawnej” (s. 29).

Przyjmuję także jako konkretyzującą tezę, że zwiększenie skuteczności pozytywnego wpływu rygoru natychmiastowej wykonalności na efektywność postępowania, mogłoby wynikać z zastosowania rozwiązań z francuskiego kodeksu postępowania cywilnego, a polegających na ustanowieniu jako zasady nadawania wyrokom sądów pierwszej instancji rygoru natychmiastowej wykonalności (sama Autorka też ostrożnie podchodzi do takiej możliwości podkreślając, że rozwiązanie francuskie funkcjonuje w praktyce przez zbyt krótki czas, aby stanowić w pełni miarodajne źródło do formułowania ogólnych wniosków, a nadto jest przedmiotem zauważalnej krytyki w wypowiedziach przedstawicieli francuskiej doktryny postępowania cywilnego; wniosek taki płynie także i z faktu, że podsumowujący analizę rozwiązania fragment pracy został ujęty w punkcie zatytułowanym „Francuski model wykonalności wyroków pierwszej instancji sposobem na przyspieszenie postępowania?”).

Z pewnością bardziej precyzyjne określenie przez Doktorantkę tez badawczych mogłoby stanowić dla Niej wskazówki co do zagadnień wymagających pogłębienia przeprowadzonej analizy, ale przyjmuję, że również i na tyle ogólne, jak zawarte w pracy ich wskazanie, pozwoliło na zaprezentowanie tytułowego problemu na właściwym poziomie szczegółowości.

5. [Ocena struktury pracy].

Praca składa się z dziesięciu Rozdziałów, podzielonych na dalsze jednostki redakcyjne, poprzedzonych „Uwagami wprowadzającymi”, a jest zakończona częścią pod tytułem „Uwagi końcowe”. Liczy 204 strony tekstu, co powoduje, że niektóre, wyodrębnione redakcyjnie, części pracy są bardzo krótkie.

Rozdział I, zatytułowany „Pojęcie i rys historyczny natychmiastowej wykonalności wyroków” jest stosunkowo krótki i poza ogólnym wprowadzeniem w tematykę dotyczącą rygoru natychmiastowej wykonalności koncentruje się na zwróceniu uwagi, iż dotyczące rygoru regulacje okresu międzywojennego stanowią swoisty wzór dla współczesnej jego regulacji. Nadto Doktorantka sygnalizuje w tym Rozdziale kwestie aksjologiczne, związane z konstrukcją i stosowaniem rygoru natychmiastowej wykonalności wyroków.

Rozdział II rozprawy dotyczący „Przesłanek stosowania rygoru natychmiastowej wykonalności wyroków” poświęcony został w całości (choć jest bardzo krótki) analizie aktualnej regulacji prawnej dotyczącej rygoru (obligatoryjnego i fakultatywnego trybu jego nadania oraz ograniczeń i wyłączeń w tym zakresie).

Rozważania prawnoporównawcze zostały zawarte w Rozdziale III, w którym Doktorantka omawia „Funkcjonowanie mechanizmu natychmiastowej wykonalności wyroków sądów pierwszej instancji w sprawach cywilnych w wybranych krajach europejskich”, a te wybrane kraje to Niemcy, Austria, Szwajcaria i Włochy.

7. [Ocena warstwy merytorycznej].

Recenzowana rozprawa jest poprawna w warstwie merytorycznej, a Autorka prawidłowo przedstawia wybrane przez siebie instytucje procesowe, zarówno w warstwie teoretycznej, jak i praktycznej.

Chociaż, jak wskazałem wcześniej, Doktorantka ostatecznie dochodzi do wniosku, że aktualnie wprowadzenie do polskiego kodeksu postępowania cywilnego rozwiązania istniejącego we francuskim postępowaniu cywilnym nie jest uzasadnione, to jednak przeprowadzone przez Nią rozważania mają istotną wartość poznawczą i będą mogły być wykorzystane zawsze, gdy prowadzona będzie analiza zasadności wprowadzenia zmian do k.p.c. w badanym naukowo przez Autorkę zakresie i kształcie.

Praca Pani mgr Natalii Oślizło – Dorskocz, chociaż nie ma ściśle dogmatycznego charakteru, to jednak dotyczy kwestii podstawowych, pewnych fundamentów postępowania cywilnego. Przede wszystkim Doktorantka prawidłowo spostrzegła, że *„niewłaściwie ukształtowane reguły natychmiastowej wykonalności wyroków mogą prowadzić do ograniczenia prawa do rzetelnego procesu”* (str. 13-14). To sprawia, że tytułowy problem nie jest tylko kwestią poprawności teoretycznej konstrukcji instytucji prawnej, ale także, a może przede wszystkim, sposobu oddziaływania na podstawowe prawo uczestników postępowania. Dlatego za bardzo istotne uznaję spostrzeżenia Autorskie podkreślające znaczenie zasady proporcjonalności (s. 30) oraz konieczność odwołania się do aksjologicznych podstaw postępowania cywilnego, bo to, jak wskazuje Autorka *„wymaga wyważenia sprzecznych interesów stron, co stanowi istotne i nielatte zadanie nałożone na sądy”* (s.31). Zresztą i w dalszej części pracy Pani mgr Natalia Oślizło – Dorskocz poprawnie wiąże problematykę tymczasowej ochrony prawnej z kwestią funkcji postępowania cywilnego oraz ewentualnością naruszenia zasad równouprawnienia i proporcjonalności (s. 77 oraz 79-80), a także identyfikuje w tym zakresie istotne znaczenie podstaw aksjologicznych postępowania cywilnego w tym zakresie (s. 86 – p. 5.4). Problematyka ta jest niezwykle istotna w kontekście analizy tytułowego zagadnienia, bo jak słusznie podkreśla Autorka, *„rygor z jednej strony wzmacnia sytuację procesową powoda, umożliwiając mu szybsze egzekwowanie roszczeń, z drugiej strony jednak – w przypadku, gdy wyrok, któremu rygor został nadany, zostanie uchylony lub zmieniony na korzyść pozwanego – mechanizm ten może prowadzić do pokrzywdzenia pozwanego. Z perspektywy aksjologicznej dochodzi do konfliktu wartości pomiędzy efektywnością ochrony prawnej a procesowymi gwarancjami praw pozwanego”* (s. 28).

Doktorantka odwołuje się w swoich rozważaniach do definicji efektywności, jaką zaprezentowała w swojej wypowiedzi K. Flaga – Gieruszyńska (s. 29). Jest to założenie w pełni poprawne, a definicja ta właściwie wyznacza istotne kierunki badań naukowych podjętych przez Autorkę w dalszych częściach pracy.

Jako bardzo wartościowy oceniam cały Rozdział IV, dotyczący francuskiego modelu funkcjonowania rygoru natychmiastowej wykonalności. Ta część pracy dowodzi także, że Doktorantka bardzo dobrze sobie radzi z analizą prawnoporównawczą. Należy też docenić, że Autorka nie gubi krytycznego obiektywizmu, co udowadnia, jak już wcześniej przywoływałem w recenzji, wskazując, że *„analiza skutków, jakie dla praktyki przyniosła we Francji omawiana zmiana legislacyjna, obecnie nie przyniesie miarodajnych wyników. Wynika to ze stosunkowo krótkiego czasu obowiązywania przepisów w ich nowym kształcie (...)”* (s. 72).

Zresztą w recenzowanej pracy można odnaleźć sporo ciekawych wątków. Do takich zaliczam analizę tytułowej instytucji w kontekście *„potrzeby społecznej”* (s. 100), wskazanie (za Ł. Błaszczakiem), że rygor natychmiastowej wykonalności może stanowić remedium na nadużywanie prawa do apelacji (s. 104), czy syntetyczne przedstawienie kwestii roszczeń restytucyjnych (s. 111 i nast.).

168–176), pojęcia sprawy gospodarczej i opisu samego postępowania w sprawach gospodarczych (183–192).

Jednakże te uwagi nie zmieniają mojej ogólnej pozytywnej oceny rozprawy.

Uwzględniając całość przedstawionych wyżej zalet pracy oraz sformulowanych w formie polemicznej uwag krytycznych stwierdzam, że rozprawa doktorska Pani mgr Natalii Oślizło – Dorskocz to wartościowe merytorycznie opracowanie, analizujące istotne zagadnienie procesowe na poziomie wymaganym dla uznania jego za stanowiące podstawę do nadania stopnia naukowego doktora.

8. [Metody badawcze].

Autorka w swojej rozprawie opierała się głównie na metodzie dogmatycznoprawnej, analizując obowiązującą regulację prawną odnoszącą się do tytułowych zagadnień.

Znaczące miejsce w rozprawie zajmuje analiza prawnoporównawcza, w zakresie badania przepisów prawnych dotyczących natychmiastowej wykonalności orzeczeń w świetle rozwiązań funkcjonujących w wybranych krajach europejskich.

Spore fragmenty pracy wymagały zastosowania metody historycznoprawnej. W bardzo ograniczonym zakresie zastosowane zostały metody statystyczne, w zasadzie jedynie w zakresie analizy wyników badań prowadzonych przez inny, niż Doktorantka podmiot.

W mojej ocenie wszystkie wykorzystane w rozprawie metody badawcze zostały zastosowane w sposób prawidłowy, tak co do samego faktu ich wykorzystania, jak i jego zakresu.

Doktorantka poprawnie analizuje i interpretuje przepisy prawa, uwzględniając kontekst doktrynalny i orzeczniczy. Formułowane przez Nią w tym zakresie wnioski są prawidłowe.

Analiza prawnoporównawcza jest prowadzona w sposób wyważony, dobór regulacji poddanej analizie uznaję za właściwy, a także, co wskazywałem już wcześniej, zgadzam się, że regulacja francuska zasługuje na jej osobną analizę, stąd wyodrębnienie rozważań w tym względzie w postaci osobnego rozdziału pracy uznaję za decyzję uzasadnioną.

Nie budzi moich zastrzeżeń sposób przeprowadzenia analizy historycznej, niezależnie od mojego przekonania o zasadności pominięcia niektórych wątków historycznych zawartych w rozprawie.

Co do metody statystycznej, to przyjmuje ze zrozumieniem brak własnych badań statystycznych (np. aktowych) Doktorantki. Ta metoda została przez Panią mgr Natalię Oślizło-Dorskocz zastosowana jedynie szczątkowo w kontekście analizy danych pozyskanych z publicznych raportów, co uznaję za wystarczające, akceptując zaprezentowane już w niniejszej recenzji stanowisko A. Łazarskiej, że *efektywność postępowania sądowego nie jest kategorią ekonomiczną, którą można zmierzyć, w szczególności za pomocą statystyk sądowych*.

Podsumowując stwierdzam, że Doktorantka prawidłowo dobrała metody badawcze, a także poprawnie wykorzystwała je przy prowadzeniu analizy tytułowego problemu recenzowanej rozprawy doktorskiej.

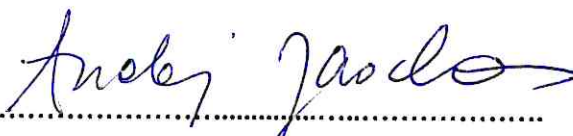
9. [Język i strona redakcyjna pracy].

Rozprawa jest napisana poprawnym językiem, a wywód jest dojrzały, logiczny i klarowny. Od strony redakcyjnej praca została przygotowana w staranny sposób. Dostrzegłem nieliczne usterki redakcyjne bądź językowe (np. w mojej ocenie Autorka nadużywa słowa „śmiało”, w złożeniu takim jak *„śmiale posunięcie”*, czy *„śmiala teza”* itp.), czy też tzw. „literówki”. Nie wpływają one na ogólną, zasadniczo wysoką ocenę pracy pod tym względem. Ogólnie zatem nie mam istotnych, wymagających osobnego omówienia, zastrzeżeń w tym zakresie.

13. [Podsumowanie - ogólna ocena rozprawy]

Na podstawie przedstawionej powyżej analizy uznaję, że przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska Pani mgr Natalii Oślizło-Doskocz pt. *„Rygor natychmiastowej wykonalności wyroków jako mechanizm zwiększający efektywność postępowania cywilnego”* prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki oraz potwierdza umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, a jej przedmiotem jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego odnoszącego się do oceny znaczenia, jakie aktualnie posiada, w oparciu o obowiązujące przepisy, i jakie mógłby posiadać, gdyby został ustanowiony w przepisach prawa jako zasada, rygor natychmiastowej wykonalności wyroków dla zwiększenia efektywności postępowania cywilnego, a zatem **spełnia wymagania przewidziane dla rozpraw doktorskich**, określone art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce i jako taka **może być podstawą do dalszych stadiów przewodu doktorskiego**, a w szczególności nadania Doktorantce stopnia naukowego doktora nauk prawnych.

.....
dr hab. prof. UAM Andrzej Jarocho